

תגובה למאמר 'סולמה של צור'

במאמר על 'סולמה של צור' מתייחס הכותב המלומד, פרופ' ישראל רוזנסון, לדברי רש"י בעירובין כב ע"א, ד"ה סולמא דצור, וטוען שתיאורו של רש"י רחוק מאוד מלהיות מדויק במובן הגאוגרפי, וזאת בעקבות דברי רש"י "לעלות בו לארץ ישראל", שאין להם כל פשר גאוגרפי.

קשה מאוד לקבל, לדידי, במבט האמוני אך גם לדידיה במבט של סבירות ביקורתית, שדווקא במקור תלמודי זה, המבחין בין שני סוגים של מחיצות התוחמות את ארץ ישראל, האחת בצורת סולם המתנשא מן הקרקע ולמעלה, והשנייה, "מחתנא דגדר", היורדת מן הקרקע כלפי מטה, 'יטעה' רש"י ויחשוב שעולים בסולמה של צור לארץ ישראל.

את הפתרון נמצא בדברי רש"י עצמו, ביצה כה ע"ב, ד"ה כי סליק: "כלומר כי מטא לא"י ולאחר שעבר את צור". המילה "כלומר" בדברי רש"י מורה על אילוץ להוציא את הבנת הדברים מפשטותם המילולית. רש"י תמה על המילים "כי סליק" – כאשר עלה – הלוא חמא בר אדא בדרכו מצור לארץ ישראל יורד בסולמה של צור לארץ ישראל ואינו עולה!

פרופ' רוזנסון, בתמיהתו על רש"י בעירובין, כיוון לקושייתו של רש"י על לשון הגמרא בביצה! אך רש"י שחי בתקופה הרחוקה בממדי הזמן והערכים מעידן של הסקת מסקנות ביחס לידענות קדמונים, אינו טוען שלדברי הגמרא אין כל פשר גאוגרפי והם רחוקים מלהיות מדויקים במובן הגאוגרפי.

רש"י נוקט במילת הקסם שלו: 'כלומר', 'כלומר כי מטא' – כוונת הגמרא היא, כאשר הגיע לארץ ישראל, לאו דווקא כאשר עלה.

באשר לקושייה, מדוע נקטה הגמרא בביטוי "כי סליק", הוסיף רש"י שתי מילים: "לארץ ישראל". דומה שרש"י השאיר ללומד להבין בעצמו כי כוונת הגמרא למשמעות המטפורית של 'עלייה' לארץ ישראל.

בסוגיית עירובין, שבה התנאים הטופוגרפיים ברורים ללומד, בהיותם מתוארים היטב בדברי הגמרא, הרשה רש"י לעצמו לנקוט במילים "לעלות בו לא"י", כאשר ברור לרש"י שלא יעלה על דעת הלומד שכוונתו להוראה הפורמלית של עלייה.

* י' רוזנסון, 'סולמה של צור וסולם צור', על אתר ג, תשנ"ח, עמ' 97-103.

אחרי הערתי הביקורתית על המאמר ועל הגישה הביקורתית המובעת בו –
בשורותיו, וביתר עוז ביניהן – ארשה לעצמי להודות מאוד על המאמר המיוחד
והמחכים.
יישר כוח!